

Підготовка майбутніх вчителів початкової школи до збереження і зміцнення фізичного здоров'я учнів з особливими освітніми потребами в умовах дистанційного навчання

*Юрій Бойчук,
Андрій Козлов,
Наталія Науменко,
Людмила Дрожик*

Проблема професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи набуває особливого значення в умовах реформування сучасної освітньої системи, яка базується на засадах демократизації, недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників. Законом України «Про освіту» зазначено, що держава створює умови для здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами з урахуванням індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів, а також забезпечує виявлення та усунення факторів, що перешкоджають реалізації прав і задоволенню потреб таких осіб у сфері освіти [6]. Впровадження інклюзивної освіти визначає необхідність підготовки майбутніх вчителів початкової школи, які здатні здійснювати освітню діяльність на такому рівні, який виступить передумовою успішної освітньої політики для всіх членів суспільства, незалежно від стану здоров'я та психічного розвитку.

Водночас такий освітній вектор передбачає створення інклюзивного освітнього середовища, основу якого становить ставлення до дітей з особливими освітніми потребами (ООП), їхнього розвитку та навчання на засадах ціннісного і

здоров'язбережувального підходів; розробку та впровадження нових підходів до виховання та навчання дітей з ООП, стратегій та тактик викладання, відповідно до особливостей психофізичного розвитку дітей, інноваційних технологій на основі особистісно-орієнтованого та індивідуалізованого підходів для всебічного розвитку особистості дитини.

Зазначена в професійному стандарті вчителя початкових класів здатність організовувати безпечне освітнє середовище; здійснювати профілактично-просвітницьку роботу з учнями та іншими учасниками освітнього процесу щодо безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни; формувати в учнів культуру здорового та безпечного життя; зберігати та зміцнювати фізичне, психічне, соціальне та духовне здоров'я, використовуючи здоров'язбережувальні технології; здатність надавати домедичну допомогу учасникам освітнього процесу, безпосередньо впливає на якість функціонування інклюзивного освітнього простору та передбачає володіння вчителем початкової школи інклюзивною, здоров'язбережувальною та проєктувальною компетентностями [8].

Здоров'язбережувальна та інклюзивна компетентності вчителя початкових класів об'єднують всі напрями професійної

діяльності у формуванні, збереженні та зміцненні здоров'я дітей. В роботі з дітьми з ООП вчитель молодшої школи має ефективно визначати структуру освітнього процесу, запобігаючи перевтомленню та гіподинамії, сприяти збереженню фізичного, психічного і соціального здоров'я дитини, розробляти програми, які спрямовані на розвиток здорового способу життя, опанування культурою зміцнення здоров'я, організацію позакласної роботи з дітьми.

Враховуючи концептуальні ідеї впровадження інклюзивної освіти та особливості психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами, важливим є висвітлення особливостей професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до збереження і зміцнення фізичного здоров'я дітей з ООП в умовах інклюзивного навчання із використанням інформаційно-комунікаційних технологій та технологій дистанційного навчання.

Аналіз наукових досліджень і публікацій в межах проблеми професійної підготовки вчителів початкової школи для роботи з дітьми з ООП щодо збереження і зміцнення їхнього фізичного здоров'я дозволив визначити значну увагу до зазначеного питання вітчизняних та зарубіжних науковців.

У наукових дослідженнях Н. Васиної, А. Зубко, О. Лаврентьєвої, О. Матафонової, А. Москальової, Е. Шатрової та інших наголошується про необхідність відповідної професійної підготовки вчителів задля ефективності педагогічної діяльності педагогів в галузі збереження і зміцнення здоров'я учнів.

О. Ващенко зазначає, що майбутньому вчителю початкової школи, який володіє сучасними педагогічними знаннями, доцільно організувати свою подальшу діяльність з урахуванням пріоритетів збереження та зміцнення здоров'я усіх суб'єктів педагогічного процесу за умови сформованості в нього компетентності використання здоров'язбережувальних освітніх технологій [4].

У наукових доробках І. Бобренко підкреслюється суттєве значення здорового способу життя та його складників, оптимального режиму організованої фізкультурної рухової активності, що сприяє формуванню здоров'я та підвищенню адаптаційного потенціалу учня в системі забезпечення всебічного розвитку молодших школярів із ООП та оптимізації їхньої освітньої діяльності [2]. Науковець підкреслює актуальність питання оптимізації застосування в закладі загальної середньої освіти для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку здоров'язбережувальних і здоров'яформуючих освітніх технологій.

На думку Т. Ричок, важливим є впровадження в освітній процес дітей з ООП вправ ігрового та змагального характеру, тому як, окрім оздоровчого ефекту, вони мають позитивний вплив на розвиток моторики, сприяють соціалізації дітей, створюють належні можливості для максимальної самореалізації й самоствердження учнів, формують передумови для їхньої соціальної інтеграції [11].

Ми погоджуємося з думкою О. Мозолева, що поєднання розвивальних завдань та фізичних навантажень під час різних видів освітньої діяльності учнів з особливими освітніми потребами сприяє задоволенню потреб у збереженні та зміцненні фізичного здоров'я, пізнанні, спілкуванні, саморозвитку, розвагах тощо [9].

Як бачимо, зазначені дослідження свідчать про необхідність формування здоров'язбережувальної та інклюзивної компетентностей у майбутнього вчителя. Натомість, на сьогодні не визначено досліджень щодо особливостей дистанційної професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до збереження і зміцнення фізичного здоров'я молодших школярів з ООП в умовах інклюзивного навчання, що й зумовило актуальність представленої дослідження.

Метою дослідження є висвітлення особливостей професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до збереження і зміцнення фізичного здоров'я

дітей з особливими освітніми потребами в умовах дистанційного навчання в інклюзивному освітньому середовищі під час вивчення навчальної дисципліни «Фізична культура з методикою навчання».

Концептуальними засадами впровадження інклюзивного навчання на всіх рівнях освіти є створення комфортного та сприятливого освітнього середовища з врахуванням умов, способів і засобів реалізації прийомів для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей. Стратегія інклюзивної освіти розробляється та реалізується всіма учасниками освітнього процесу, яка дозволяє подолати фізичні, ментальні та інформаційні бар'єри на шляху здобуття освіти будь-якою дитиною. Ефективність впровадження такої освітньої системи визначається трьома показниками — інклюзивною культурою, інклюзивною політикою та інклюзивною практикою, які, в свою чергу, характеризуються формуванням ціннісної системи на основі доброзичливості, співпраці та взаємодопомоги, побудовою чіткої структури цілей і принципів керування освітнім процесом та шляхами організації освітньої діяльності дітей з врахуванням їхніх особливих освітніх потреб.

Професійна підготовка вчителя початкової школи передбачає засвоєння ним досвіду впровадження інклюзивного навчання в національній освітній системі, його основні принципи та цінності, методи і технології організації освітнього процесу та оцінювання результатів освітньої діяльності дітей в умовах інклюзивної освіти та відображається у сформованих компетентностях.

Перш за все, вчитель початкової школи має засвоїти моральні вимоги, норми, принципи і правила поведінки, що визначають особливості взаємодії суб'єктів інклюзивної освіти. Педагог має ставитися до дитини з ООП не просто як до учасника освітнього процесу, а як до особистості зі своїм духовним світом, своїми бажаннями, сподіваннями, надіями, острахами. Задля

цього педагог має скласти повне уявлення не лише про ООП, але й про особливості особистості дитини. Вся подальша робота та педагогічні заходи повинні будуватися залежно від характеру дитини з ООП, рівня її виховання, ступеня тяжкості обмеження функціонування, обираючи для кожної дитини індивідуальний підхід і особистісно зорієнтовані завдання.

Організація сприятливого освітнього середовища для дітей з ООП вимагає від вчителя початкової школи знань щодо особливостей психофізичного розвитку дітей в різні вікові періоди та відповідно до цього здатностей здійснювати адаптації та диференціації змісту освітніх програм, способів взаємодії та результатів освітньої діяльності.

Гтворення сприятливого освітнього простору для дітей з ООП передбачає комплексну реалізацію корекційно-розвиткових завдань та завдань здоров'язбереження. За даними Міністерства охорони здоров'я України 90 % усіх дітей мають відхилення в загальному стані здоров'я. Кількість дітей, які мають порушення психофізичного розвитку дедалі збільшується. Звідси впливає завдання сучасної школи — формування в учнів потреби зберігати та зміцнювати своє здоров'я через формування в ній здоров'язбережувального освітнього середовища, яке можна розглядати як цілеспрямовану і професійно спрямовану систему дидактичних умов, в якій засвоєння знань, умінь і навичок, розвиток творчого мислення і формування емоційно-ціннісного ставлення до власного здоров'я відбуваються в ситуаціях фізичного, емоційного, інтелектуального, соціального та духовного комфорту [1].

Як зазначає О. Волошин, у контексті зміцнення здоров'я чільне місце займають здоров'язбережувальні освітні технології, до яких належать всі педагогічні технології, які не шкодять здоров'ю учнів і виховують культуру здоров'я. Саме зі школи починається цей шлях — через навчально-виховний процес, де на уроках та в позаурочний час слід проводити

цілеспрямовану роботу з формування в учнів валеологічної свідомості, навиків здорового способу життя [5].

Ми поділяємо думку О. Ващенко, що метою усіх здоров'язбережувальних освітніх технологій є формування здоров'язбережувальної компетентності учнів шляхом набуття ними навичок збереження та зміцнення здоров'я, дбайливого ставлення як до особистого здоров'я, так і до здоров'я оточуючих, через групи засобів, серед яких: рухова спрямованість (фізичні вправи, фізкультхвилинки, динамічні перерви, лікувальна фізкультура, рухливі ігри та ін.), оздоровчі сили природи (сонячні та повітряні ванни, водні процедури, фітотерапія, інгаляція, вітамінотерапія та ін.), гігієнічні (виконання санітарно-гігієнічних вимог, регламентованих СанПіНом; особиста та загальна гігієна, дотримання режиму дня та режиму рухової активності, режиму харчування та сну та ін.) [4].

Науковці виділяють наступні типи здоров'язбережувальних освітніх технологій: психолого-педагогічні, медико-гігієнічні, фізкультурно-оздоровчі, особистісно-розвивальні, соціально-адаптуючі, екологічні, технології забезпечення безпеки життєдіяльності.

Геред усіх існуючих здоров'язбережувальних технологій О. Ващенко виокремлює чотири типи технологій у сфері збереження і зміцнення здоров'я, серед яких: здоров'язбережувальні, що створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці в школі, та ті, що вирішують завдання раціональної організації навчально-виховного процесу, відповідність навчального та фізичного навантажень можливостям дитини; оздоровчі технології, що спрямовані на вирішення завдань зміцнення фізичного здоров'я учнів, підвищення потенціалу (ресурсів) здоров'я: фізична підготовка, фізіотерапія, аромотерапія, загартування, гімнастика, масаж, фітотерапія, музична терапія; технології навчання здоров'ю, які передбачають гігієнічне навчання (раціональне харчу-

вання, догляд за тілом тощо), вироблення життєвих навичок (керування емоціями, вирішення конфліктів тощо), профілактика травматизму та зловживання психоактивних речовин; статеве виховання; технології виховання культури здоров'я, які спрямовані на виховання в учнів особистісних якостей, що сприяють збереженню та зміцненню здоров'я, формуванню уявлень про здоров'я як цінність, посиленню мотивації на ведення здорового способу життя, підвищенню відповідальності за особисте здоров'я, здоров'я родини [3].

Таким чином, підготовка майбутніх вчителів інклюзивної початкової школи передбачає формування в них професійних компетентностей на засадах здоров'язбереження, що реалізується через позитивний вплив на здоров'я школярів різних системних оздоровчих заходів за всіма напрямками.

Використання здоров'язміцнюючих та здоров'язбережувальних форм та прийомів в роботі з молодшими школярами з ООП залежить від якості підготовки, професійних здібностей та вмотивованості вчителя. Тільки комплексне поєднання всіх зазначених підходів до збереження і зміцнення фізичного здоров'я учнів початкової школи в процесі освітньої діяльності допоможе створити єдиний оздоровчий освітній простір, який реалізує завдання здоров'язбереження в умовах інклюзивного навчання.

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди реалізує завдання підготовки майбутніх вчителів початкової школи щодо збереження і зміцнення фізичного здоров'я дітей з ООП через включення до освітніх програм з професійної підготовки освітнього компоненту «Фізична культура з методикою навчання». Завданнями навчальної дисципліни є набуття здобувачами освіти теоретичних знань і практичних вмінь стосовно формування загальних та фахових компетентностей щодо здатності підтримувати необхідний рівень фізичної активності для ведення активної соціальної діяльності та здоро-

вого способу життя, а також з метою поширення серед підростаючого покоління засад здоров'язбереження.

Кафедра теорії методики і практики фізичного виховання ХНПУ імені Г. С. Сковороди здійснює викладання навчальної дисципліни «Фізична культура з методикою навчання» на факультеті початкового навчання у восьмому семестрі обсягом 10 лекційних та 26 практичних годин.

З метою представлення шляхів підготовки майбутнього вчителя початкової школи до збереження і зміцнення фізичного здоров'я дітей з ООП під час вивчення навчальної дисципліни «Фізична культура з методикою навчання» здобувачами освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта з методиками спеціальної освіти» пропонуємо завдання, що сприяють реалізації окреслених задач. Викладання під час дистанційного навчання здійснюється в синхронному та

асинхронному режимах з використанням дистанційної освітньої платформи Moodle ХНПУ імені Г. С. Сковороди та додатків Google. Обговорення результатів виконання завдань та демонстрація можливостей їх застосування в інклюзивному освітньому просторі молодшої школи відбувається в синхронному дистанційному форматі під час практичних занять на платформах Zoom та Meet.

Професійна підготовка майбутніх вчителів початкової школи за зазначеною освітньою програмою передбачає формування інтегральної, одинадцяти загальних компетентностей та шістнадцяти спеціальних (фахових) компетентностей [10].

У таблиці наведено приклади завдань, що спрямовані на формування вмінь майбутніх вчителів до організації здоров'язбережувальної діяльності дітей з ООП в режимі шкільного дня Нової української школи (НУШ), під час вивчення дисципліни «Фізична культура з методикою навчання».

Номер	Зміст	Види завдань для здобувачів освіти
Загальні компетентності (ЗК)		
ЗК 04	Здатність працювати в команді, здатність до співпраці, групової та кооперативної діяльності	Розробити фізкультурний онлайн челендж, в якому представити виконання вправ для фізичного розвитку учнів з ООП за нозологіями. Долучити до челенджу дітей з ООП та їхніх батьків з подальшим розміщенням його на You Tube каналі. Розробити сценарій свята «Тато, мама, я — спортивна родина» з участю учнів ООП та їхніх батьків в якості помічників та суддів. Розмістити сценарій заходу на освітній інтернет-платформі «На урок».
ЗК 05	Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми, зокрема в процесі професійно-педагогічної діяльності педагога. Здатність приймати обґрунтовані рішення, працювати автономно.	Розробити програму одноденного походу вихідного дня із залученням до нього дітей з ООП. Створити відеопрезентацію цього заходу для батьків учнів у програмі Canva.
ЗК 09	Здатність до ефективної міжособистісної взаємодії; зокрема здатність успішно взаємодіяти з керівництвом, колегами, учнями та їхніми батьками; володіння алгоритмами конструктивного розв'язання педагогічних конфліктів.	Розробити програму рухової години як позакласний захід для паралелі класів початкової школи. В межах співпраці закладів загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання та ХНПУ імені Г.С. Сковороди розмістити програму рухової години на сайті закладу та взяти участь в її організації та проведенні.

ЗК 10	Здатність використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя, готовність до здоров'язбережувальної діяльності в освітньому закладі та створення психолого-педагогічних умов для формування здорового способу життя дітей	Розробити комплекс гімнастичних вправ до уроків, включаючи реабілітаційні фізичні вправи для дітей з ООП, та створити відео цього комплексу з музичним супроводом. Проаналізувати шляхи фізичного розвитку дітей з ООП різних нозологій та розробити вправи для зміцнення фізичного здоров'я учнів під час години здоров'я у групі подовженого дня.
ЗК 11	Здатність до застосування сучасних засобів інформаційних і комп'ютерних технологій для розв'язання завдань у професійній діяльності педагога, зокрема в умовах дистанційного навчання.	Розробити технологічну картку дистанційного уроку фізичної культури, використовуючи завдання для учнів з ООП з метою набуття ними навичок збереження та зміцнення фізичного здоров'я. Розмістити технологічну картку на дистанційній освітній платформі Human.
Спеціальні (фахові) компетентності (СК)		
СК 02	Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, використовувати відкриті ресурси, інформаційно-комунікаційні та цифрові технології, оперувати ними в професійній діяльності	Проаналізувати декілька руханок, які розміщені в інформаційному просторі, для дітей з особливими освітніми потребами. На їх основі розробити руханку за темою уроку для дитини з визначеною нозологією. Результат представити у відео.
СК 05	Здатність до проектування осередків навчання, виховання й розвитку здобувачів початкової освіти, зокрема й з особливими освітніми потребами	Проаналізувати та визначити призначення спеціалізованого фізкультурного обладнання для фізичного розвитку школярів з різними нозологіями з метою облаштування освітнього простору для збереження і зміцнення фізичного здоров'я учнів з ООП в умовах інклюзивного навчання. Написати есе за темою: «Організація інклюзивного освітнього простору з метою фізичного розвитку учнів з ООП в моєму майбутньому класі»
СК 10	Здатність до професійно-педагогічної діяльності в інклюзивному середовищі з різними категоріями дітей з ОПП, зокрема проектування, організації психолого-педагогічного супроводу молодших школярів з ОПП	Використовуючи мережу Інтернет, знайти відео рухливої гри та проаналізувати її правила. Здійснити адаптації та модифікації (за потребою) правил цієї гри, щоб в ній змогли взяти участь діти з ОПП. Визначити та охарактеризувати стратегії спілкування та поведінки дітей з ООП з іншими учнями під час фізкультурних заходів.
СК 11	Здатність до здійснення профілактичних заходів щодо збереження життя та здоров'я учнів початкової школи, до надання їм домедичної допомоги, до протидії та попередження булінгу, різних проявів насильства.	Розробити пам'ятку для батьків та вчителів надання першої домедичної допомоги учням з ООП різних нозологій у разі їх травмування. Проаналізувати педагогічні ситуації та визначити шляхи подолання конфліктів, що можуть виникати під час організації та проведення фізкультурно-спортивних свят за участю дітей з особливими потребами.

Таким чином, завданням професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи в умовах інклюзивного навчання є всебічний гармонійний розвиток особистості дитини з ОПП та підготовка її до самостійного життя. Реалізація цієї стратегії має відбуватися як за рахунок аналізу, трансформації та оптимізації змісту теоретич-

ної і практичної професійної підготовки майбутніх вчителів молодшої школи, так і оновлення змісту освітніх програм та навчальних планів з урахуванням реалій сьогодення. Практичний досвід реалізації завдань професійної підготовки нової генерації вчителів початкової школи в ХНПУ імені Г.С. Сковороди дає змогу стверджувати, що формування інклюзив-

них та здоров'язбережувальних компетентностей під час вивчення навчальної дисципліни «Фізична культура з методикою навчання» в дистанційному форматі реалізується через виконання різних видів практичних завдань, які сприяють формуванню умінь щодо збереження та зміцнення фізичного здоров'я дітей з ООП в умовах інклюзивного навчання у майбутніх педагогів.

Література

1. *Акімова О. М.* Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі // *Наук. записки кафедри педагогіки* : зб. наук. пр. / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2014. Вип. 37. С. 35–42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzkr_2014_37_6
2. *Бобренко І. В.* Здоров'язберігаючі технології в освіті молодших школярів із порушеннями інтелектуального розвитку // *Інноваційні підходи в освіті та реабілітації дітей із особливими освітніми потребами (до 15-річчя ВГО «Українська асоціація корекційних педагогів»)* : зб. матеріалів IV Всеукр. наук.-практ. конф. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2020. С. 28–33.
3. *Ващенко О.* Готовність вчителя до використання здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховному процесі // *Здоров'я та фізична культура*. 2006. № 8. С. 1–6.
4. *Ващенко О., Свириденко С.* Здоров'язберігаючі технології: сутнісна характеристика // *Здоров'язберігаючі технології у навчальному закладі*. Київ : Шк. світ, 2009. С. 5 — 12.
5. *Волошин О. Р.* Роль здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі // *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2012. № 6. С. 47–50.
6. *Козлов А. В., Науменко Н. В.* Підготовка майбутніх фахівців початкової та спеціальної освіти до професійної діяльності в інклюзивному освітньому просторі засобами дисципліни «Фізична культура з методикою навчання» в умовах військового стану // *Формування життєвої компетентності осіб з особливими освітніми потребами в системі позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти* : зб. наук. пр. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2023. С. 120–125. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/10567>
7. *Кузенко О., Олійник М., Перелюк І.* Упровадження здоров'язбережувальних технологій як чинник ефективного функціонування інклюзивного освітнього простору // *Освітні обрії*. Івано-Франківськ, 2022. Вип. 1 (54). С. 81–84.
8. *Мозолев О. М.* Вимоги до організації та надання послуг у інклюзивному туризмі // *SCIENTIA* : зб. наук. пр. Valencia, Kingdom of Spain : European Scientific Platform, 2021. С. 48–51.
9. *Освітня програма «Початкова освіта з методиками спеціальної освіти (Логопедія)»* / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2022. 28 с. URL: http://smc.hnpu.edu.ua/files/Osv%D1%96tn%D1%96_programi/Osvitni_programu_bakalavr/2022_rik/013_pochatkova_metodyky.pdf
10. *Про освіту* : Закон України від 5 верес. 2017 р. № 2145-8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
11. *Ричок Т. М.* Сучасні оздоровчі технології, які використовуються в процесі адаптивного фізичного виховання школярів // *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Київ, 2017. С. 85–90.

20.04.2023

Відомості про авторів;

Бойчук Юрій Дмитрович — доктор педагогічних наук, професор, ректор; Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Харків, Україна; email: yurij.boychuk@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8583-5856>; Scopus; Google Scholar.

Козлов Андрій Валерійович — старший викладач кафедри фізичного виховання та спортивного вдосконалення; Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Харків, Україна; email: kozlovandrij71@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5594-2132>; Google Scholar.

Науменко Наталія Вікторівна — кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології; Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Харків, Україна; email: naumenkonv.77@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0658-1769>; Google Scholar.

Дрожик Людмила Володимирівна — кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології; Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Харків, Україна; email: m.l.drogik@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5290-6715>; Google Scholar.